

Макаренко О.Є.

Теорія номінації в когнітивному аспекті.

У сучасних роботах ономасіологічного напрямку прослідковується тенденція відбити власне когнітивні, пізнавальні моменти номінативної діяльності людини й особливості створюваних у цих процесах структур свідомості, що об'єктивується в актах номінації. (8, с. 42). У зв'язку з цим Г.В. Колшанський стверджує, що сутність номінації полягає в тому, що мовний знак репрезентує деяку абстракцію як результат пізнавальної діяльності людини, як відображення реальних предметів і явищ у свідомості останнього (6, с.12). Таким чином, акт номінації трактується в сучасних дослідженнях не просто як особливий розумовомовленнєвий акт, що теж, зрозуміло, дуже важливо, але як акт пізнавальний і закріплюючий те, що було досягнуто, у формі мовного знака.

Досліджуючи мови розвинені, із усілякими позначеннями для дрібних деталей зовнішнього і внутрішнього світу, важко уявити, що відбувалося в актах первинного наречення світу, коли увесь світ виступав для людини як непізнаний, малорозчленований мовними позначеннями, і, коли, внаслідок перебування самої людини на певному рівні її еволюції, індивідуалізація речей, осіб, тварин, явищ природи і т.п. ще не досягла сучасного рівня. Однак, поступово все навколишнє, "для людської свідомості туманне" (8, с. 44) привертало її увагу, дозволяло узагальнювати й ідентифікувати сприйняте, виділяти з цього континууму окремі концепти чи групи концептів у залежності від того, з якими з них асоціювалися ті чи інші предмети й інші сутності з цього оточення. Фіксація зв'язку предмета і його імені, явища і його позначення, структури свідомості і її об'єктивного (матеріального) мовного аналога - усе це явище дуже важливої сторони акту номінації, його змістовного результату.

У неменшій мірі номінативний акт залежить також від комунікативних факторів, тобто від того, у якій ролі мислиться його результат як одиниця дискурсу (8, с. 45). Нові позначення створюються не тільки для того, щоб фіксувати результати пізнавальної й емоційної діяльності людини, але і для того, щоб зробити ці результати надбанням інших людей. В ієрархії цілей і задач номінативної діяльності важко поставити на перше місце чи когнітивні, чи комунікативні задачі, оскільки, в принципі, вони не повинні розходитися. Знаходження засобів впливу на адресата (щось пояснити своєму співрозмовнику, зв'язати свої інтенції зі знанням адресата і його характеристиками, емоціями) вимагають певних когнітивних зусиль (8, с. 45).

Сучасні семантичні дослідження є ствердженням того, що природа мовної одиниці визначається складною та рухливою сукупністю багатьох чинників. У найбільш загальному вигляді їх можна звести до наступних:

- онтологічні (екстралінгвістичні) чинники, зумовлені об'єктивною природою реальності, що відображується в думці та мові;

- концептуальні чинники, зумовлені закономірностями відображення об'єктивного світу людською свідомістю;
- мовні (лінгвістичні) чинники, зумовлені власними закономірностями, що діють у людській мові.

Те, як цей комплекс чинників впливає на природу якісної визначеності лінгвістичної одиниці, дозволяє визначити останню як деяку закодовану

інформаційну структуру. Її елементи містять в собі знання, „зняті” з різних концептуальних ділянок, сукупність яких складає концептуальну картину світу (ККМ) індивіду як цілісне глобальне відображення світу, що виникає у людини в процесі її контактів з цим світом і яке є результатом всієї її духовної активності. (3, с.53)

Відомо, що контрастивна лінгвістика досліджує мовні системи, порівнюючи їх на всіх рівнях, незалежно від генетичної чи типологічної приналежності з метою виявлення відмінностей і диференціюючих ознак на тлі установлені базової подібності. Це означає, що контрастивна лінгвістика досліджує мовну картину світу (МКС), якою вважаються вербалізовані знання.

На наш погляд немає такого тлумачення поняття МКС, яке можна було б вважати абсолютно істинним. Оскільки дослідники, що його використовують, мають свої власні теоретичні та практичні цілі та завдання, вони можуть наповнювати це поняття різним змістом, при цьому пояснюючи власну позицію.

Сучасні дослідники приділяють велику увагу та широко висвітлюють вчення про мовний тип соціуму, мовну картину світу. Картина світу розглядається при цьому як „базисне поняття теорії людини”, „універсальний орієнтир людської діяльності, що визначає загальний перебіг усіх процесів у суспільстві, все його соціокультурне життя” (10, с.18) Намагання дати пояснення виразу „мовна картина світу” можна знайти у Гумбольдта, Вайсгербера, Косеріу, Марті, Уорфа, Лакоффа, Харман, Рош, Кубрякової, Лузіної, Жаботинської та багатьох інших більш і менш відомих лінгвістів світу. Але часто він є лише ефектною метафорою, в яку різні автори вкладають різний зміст. Не випадково, багато хто намагається розкрити зміст понять „мовна картина світу”, „мовна модель світу”, „мовна організація світу” і т.п. не за допомогою логічних побудов та логічних дефініцій, а використовуючи яскраві порівняння та уявні образи. Наприклад, Вайсгербер, розглядаючи це поняття, вдається до дуже яскравої та досить вдалої метафори: МКС він порівнює із зображенням зоряного неба: „Об'єктивно даний миттєвий відбиток картини світу людини складається з настільки великої кількості окремих явищ, що він не здатний охопити кожне з них; лише найбільш визначні зірки отримують ім'я. Щоб духовно оволодіти всім іншим, людина повинна якимсь чином упорядкувати цю безліч. Так, з давніх часів зірки на зоряній картині неба об'єднують у групи. Окремі зірки тримаються одна за одну тільки завдяки колись здійсненій та закріпленій в мові класифікації, за допомогою якої упорядковане зоряне небо. З об'єктивним становищем та справжніми взаємовідносинами зірок на небі ця картина

не має нічого спільного. Певна річ, у різних народів ця класифікація зоряного неба здійснювалась різним чином” (15).

Визначаючи МКС ми дійшли висновку, що лексичний склад мови є не тільки словником цієї мови, але існуючим в колективній мовній свідомості народу словниковим втіленням моделі світу.

МКС не може бути досліджена без розгляду людського чинника в мові. Поняття картини світу відноситься до числа фундаментальних понять, що виражають специфіку людини та її буття, її взаємостосунки зі світом, найважливіші умови її існування у світі. Мова безпосередньо приймає участь у процесах, що пов'язані з картиною світу. По-перше, в її надрах формується мовна картина світу, один з найбільш глибинних шарів картини світу людини. По-друге, сама мова експліцитно виражає інші картини світу людини, які за допомогою спеціальної лексики входять до мови, привносячи до неї риси людини, її культури (1, с.6). Людина займає центральне місце в картині світу. Оскільки МКС створюється в ході номінативної діяльності, характер співвідношення концептуальної і мовної систем найкраще вивчати, досліджуючи саму цю діяльність і встановлюючи в процесі такого аналізу і напрямок номінативної діяльності на позначення цілком визначених фрагментів світу. Але в свідомості людини об'єктивне середовище не має дзеркального відображення. Цілком нормально, що ми не визнаємо недоліками невідповідність МКС концептуальній КС, бо МКС не замінює собою ККС.

Мовна картина світу - це особливе утворення, що постійно бере участь у пізнанні світу і задає зразки інтерпретації сприйманого. У той же час це - проекція концептуальної системи нашого знання, куди, можливо, входять як деякі уроджені концепти, так і концепти, що склалися в ході предметно - пізнавальної діяльності, і, нарешті, концепти, вичленовані з повторюваних у семантичних структурах слів об'єднань концептів [8, с. 47].

Повсякденна мова будує власну модель світу, в якій відображаються та фіксуються не тільки ЗНАННЯ про світ, (і ніяк не глибокі, наукові знання), але й ПОМИЛКИ відносно того ж самого світу, ВІДЧУТТЯ світу, процес і плоди СПОГЛЯДАННЯ за світом, його ОЦІНКИ, ФАНТАЗІЇ та МРІЇ про світ, ВИГАДКИ. (7, с. 98.) Об'єктивною має бути НКС, тоді як МКС повинна лише втілювати в національній мовній свідомості національне бачення світу, яке включає не лише споглядання та відчуття, але й уявлення, моральну оцінку, етику, естетику, міфологію (в широкому значенні цього слова).

В рамках даного дослідження нас не цікавить ні НКС в чистому вигляді, яку ми розуміємо як відображення всіх наукових знань людства про реальний світ, що були досягнені всією безліччю наук на даному етапі розвитку колективної наукової свідомості. І, звичайно ж, не МКС, під якою ми припускаємо відображення цього світу буденною свідомістю і яка реально не існує, а є лише абстракцією. Не може бути загального наївного знання про світ. У кожного народу як носія мови є своя унікальна МКС. Під час дослідження нам потрібні наступні терміни: національна наукова картина світу (ННКС) та національна мовна картина світу (НМКС). Під цими термінами ми, слідом за О.О. Корніловим (7, с.73-112), пропонуємо вважати наступне:

ННКС – інваріант наукового знання про світ в мовній оболонці конкретної національної мови, тобто НКС, втілена в терміносистемах (мові науки) тієї чи іншої національної мови. Вона відбиває ОСОБЛИВОСТІ МЕНТАЛІТЕТУ КОЖНОЇ НАЦІЇ в тій мірі, в якій вони ВИКОРИСТОВУЮТЬ ДЛЯ СВОГО МОВНОГО ОФОРМЛЕННЯ ВЛАСНІ НАЦІОНАЛЬНІ МОВИ.

НМКС – результат відображення об'єктивного світу буденною (мовною) свідомістю конкретного мовного суспільства, конкретного етносу. Вона фіксує унікальне світосприйняття саме цього мовного співтовариства. І.О.Голубовська виділяє такі фактори, що детермінують онтологію НМКС, як реальний світ (його фрагмент, даний етносу в безпосередньо-чуттєвому сприйманні), а також колективну етнічну свідомість, що відбиває цей реальний світ у процесі пізнання (4, с.39).

В даному дослідженні ми зацікавлені не у всій картині світу англійської та української мов, а лише НМКС та ННКС окремої соціальної групи, терміносистемі рибальства. Але окремим питанням є те, що саме є предметом дослідження роботи – НМКС чи ННКС.

У поле безпосередніх відчуттів етносу потрапляло насамперед природне середовище етносу, а далі, в ході історичного розвитку і самоідентифікації – матеріальне рукотворне середовище. З одного боку, побут рибалок, і, особливо, назви риб як представників світу тварин є такою сферою реального світу, з якою людина зустрічалась у повсякденному житті і яка в першу чергу ставала об'єктом номінації з боку мовної свідомості. Рибальський промисел є одним з найдавніших видів господарської діяльності людини. Серед інших промислів рибальство виділяється відносною стабільністю, тому що сам процес, основні знаряддя ловлі риби не зазнавали корінних змін протягом віків. Отже, аналіз рибальської лексики дає можливість розкрити явища, які б характеризували НМКС.

З іншого боку, поступово, з часом, рибальство осмислювалось та ставало об'єктом систематизації з боку наукової свідомості, що поступово формувалось.

Одним з мотивів, що спонукають дослідників вивчати ту чи іншу професійну лексику є її вихід поза межі суто професійного використання. Рибальство є досить популярним способом проведення вільного часу, а, іноді, додатковим джерелом доходу. Не так легко розмежувати поняття „професія”, „хобі”, „зацікавлення”, „група за інтересами”. Людина може змінювати професію декілька разів у житті, перетворювати хобі на професію і, навпаки, професію на хобі. І хоча здається, що чіткої межі немає, вона все ж таки є. Справжня професія як рід занять має на увазі наявність постійного розгалуженого професійного термінологічного апарату, яким не користуються аматори, любителі. Враховуючи те, що дослідження проводиться на матеріалі лексики звичайних рибалок, а не словників номенклатури та спеціалізованої професійної літератури, предметом дослідження ми вважаємо НМКС соціальної групи рибалок.

Кожна природна мова має свій власний спосіб сприйняття та організації світу. Всі присутні в ній значення складають особливу систему поглядів, своєрідну колективну філософію, яка є обов'язковою для всіх носіїв мови. В певній мірі спосіб концептуалізації є універсальним. Але одночасно він є і

специфічним, носії різних мов по-різному дивляться на світ, крізь призму національного складу мислення, який зафіксований в національній мові етносу. А пізнати національний спосіб бачення світу, робити якісь висновки щодо складу мислення нації можна тільки базуючись на дослідженнях МКС. Яким же чином мова та культура пов'язані між собою? Дуже лаконічно і точно про зв'язок культури і мови сказав Едвард Сапір в роботі „Язык. Введение в изучение речи”: „Культуру можна визначити як те, ЩО дане суспільство робить та думає. Мова ж є те, ЯК думають” (11, с 193).

Дійсно, мова виступає дзеркалом культури певного етносу, відбиваючи не лише фрагмент реального світу, даний етнічній спільноті у безпосередньому сприйнятті, але й образ життя, світобачення і світовідчуття, національний характер, темперамент, систему цінностей, словом менталітет народу, його суспільну самосвідомість в цілому: „Мови – це ієрогліфи, в які людина вмщує світ і свою уяву” (5, с.349).

Досліджуючи мовні системи, порівнюючи їх на всіх рівнях, незалежно від генетичної чи типологічної приналежності, можна виявити відмінні і диференціюючі ознаки на тлі установленної базової подібності. Це означає, що ми досліджуємо МКС, невід'ємною частиною якої є лексика, граматики, світоглядні засади носіїв мови, соціально-історичні форми існування тощо.

Ознайомитися з будь-якою національною культурою повноцінно можливо лише вивчаючи не тільки матеріальну складову цієї культури, не тільки історичні, географічні, економічні та інші чинники. Але необхідно зробити спробу проникнути в образ мислення представників даного етносу, Спробувати подивитися на світ очима носіїв його культури, з їх позиції. Це не можна зробити іншим чином, як тільки вивчити мову, якою розмовляють її представники. Проте, кажучи „вивчити мову”, ми не маємо на увазі традиційну можливість спілкуватися цією мовою, висловлювати свої думки. Для того, щоб отримати доступ до „бази даних” і робити висновки про особливості національного світобачення та світосприйняття, потрібно глибоко проникнути в семантику мови.

Дослідження не зовнішньої форми, а внутрішнього змісту національної терміносистеми дозволить нам віднайти її національну специфіку. З цією ціллю з усіх існуючих характеристик лексики (лексико-граматичної, лексико-семантичної, генетичної тощо) ми вважаємо доцільним обрати дериваційну характеристику. Оскільки саме термінотворчість може проявити особливості національної мовної свідомості, особливості національної образності. При цьому не суттєво, наскільки прозора внутрішня форма слова.

Не кожне слово розкриває свою історію навіть при його етимологічному аналізі. Тим цінніше виявляються дані, що реконструюють таку історію або в діахронічній перспективі, або в плані сучасному, коли простежується виникнення неологізмів або ж реконструюється синхронний номінативний чи дериваційний акт. Не викликає сумніву, що саме мотивовані із синхронної точки зору слова, тобто слова з прозорою і розчленованою семантикою, можуть служити прекрасним джерелом знань про те, які структури знання фіксуються в слові в момент його створення, при “первинному” позначенні об'єкта, і яким інтенціям мовця відповідає подібне створення слова (13, с. 63).

В нашій роботі нас цікавлять як відносно молоді за походженням терміни, що виникли не самі по собі, а були створені по мірі усвідомлення їх необхідності, так і найдавніші відвічні назви загальнонародної мови, які потім стали елементами терміносистем і внутрішню форму яких можна встановити лише шляхом етимологічних розвідок.

Таким чином, когнітивний підхід і теорія номінації тісно між собою пов'язані, оскільки одним з найважливіших питань останньої є питання про те, яка частина знань про об'єкт, перероблена чи та, що перероблюється свідомістю і обертається поступово в концепт об'єкта, дістає окреме найменування. В основу номінації може бути покладена навіть не найсуттєвіша ознака, а ознака чисто зовнішня, або така, що викликає тільки змістову асоціацію. Внутрішня форма не може, та і не повинна відображати всі сторони поняття, що номінується. Носії мови завжди відмічають у об'єкта, який вони називають ті риси, які їм здаються найбільш суттєвими або які викликають у НИХ найбільший емоційний відклик. Метафоричність слів унікальна в кожній мові, вона створює неповторну національну особливість мов, яка в значній мірі впливає на сприйняття та розуміння світу людиною. (7, с.48-62.) Осмислення акту номінації з когнітивних позицій означає пошуки і знаходження відповіді на питання про те, які набори концептів і чому вербалізуються в даній мові, і яка конкретна мовна форма обирається при цьому для вирішення завдання. Спільність національної мовної свідомості призводить до того, що під час номінації реалій різних областей в основу номінації кладуться ті самі ознаки, що є результатом появи омонімів. О.О.Корнілов пропонує вважати такі слова саме омонімами, а не значеннями одного багатозначного слова, мотивуючи це тим, що одна лексема є одночасно і словом повсякденної мови, і спеціальним найменуванням, тоді як термін не може бути багатозначним. Науковець наводить такі приклади у іхтіологічній та ентомологічній термінології на матеріалі російської мови:

древоточец (морська тварина з ряду молюсків та ракоподібних) – древоточец (нічний метелик)

зеленушка (риба яскраво-зеленого кольору) – зеленушка (дрібна комаха) – зеленушка (птах оливково-зеленого кольору)

усач (річкова риба сімейства коропових) – усач (жук)

Наведених прикладів достатньо для того, щоб переконатися у спільності ознаки, покладеної в основу номінації. (7, с.61-62.)

Можна думати також, що, так як теорія номінації формувалася у вітчизняному мовознавстві для висвітлення багатьох із зазначених проблем, вона сама може розглядатися як варіант когнітивної теорії, а її досягнення можуть бути використані для подальшого прогресу і розвитку когнітивної науки.

Предметом дослідження когнітивної лінгвістики виступає семантика мови. По суті, когнітивна лінгвістика є продовженням семантичних досліджень, при цьому на зміну традиційному семантичному аналізу приходять концептуальний аналіз глибинних структур мислення, що стоять за мовними знаками. Якщо в традиційній ономазіології - предтечі когнітивної лінгвістики - була достатньою відповідь на питання "якими мовними засобами може бути представлений концепт Х?", то при концептуальному аналізі питання ставиться ширше: яким чином сконструйований, організований цей концепт, які зв'язки і відносини прослідковуються між даним концептом і іншими концептами, що існують у внутрішньому лексиконі як динамічній, ієрархічно організованій системі взаємозалежних "вербальних мереж", що взаємопереплітаються.

Концептуальний аналіз може розумітися подвійно - як аналіз самих концептів і як певний спосіб дослідження, тобто аналіз за допомогою концептів, аналіз, що має концепти своїми граничними одиницями.

У представленій роботі ми слідом за Н.А. Чабан визначаємо концепт як деякий ідеальний об'єкт, що існує в нашій психіці і має статус пізнавальної категорії, формування якої в значній мірі визначається мовою (12). У той же час, концепти не задаються мовою довільно: вони є частиною нашого розуміння світу як такого. Будучи сформовані в процесі безпосереднього пізнання світу і його пізнання, опосередкованого мовою, концепти визначають структурну організацію думки (12). Концептуальний аналіз ставить метою виявлення способів "упакування" інформації, представленої в семантиці мови і мовлення. На сьогоднішній день одержали опис такі інформаційні "пакети", як пропозиції, фрейми, мережі, скрипти, сценарії, схеми та ін..

Загальновідомо, що в різних мовах концептуалізація дійсності відбувається по-різному. Але неповторність національних концептуалізацій визначається не тільки різницею в роботі кожної з національних мовних свідомостей, але й відмінностями у самій дійсності. В кожній мові є лексика, що позначає специфічні реалії побуту всього народу, або окремої його групи. Наприклад, до останнього часу українські рибалки не мали уяви (і зараз, мабуть, мають лише приблизну уяву) про таку категорію допоміжного приладдя рибалок, що в англійській мові має узагальнюючу назву fish care products, куди увійшли такі назви, як oxygen infusor, livewell і яка позначає засоби, що допомагають зберігати рибу живою. Звичайному українському рибалці, для якого риболовля – це хобі, а тим більше такому, для якого це – один з засобів існування є мало зрозумілим розчарування рибалки англійського або американського, який під час зважування риби наприкінці рибальського змагання знаходить виловлену рибу мертвою. Для української культури взагалі є мало зрозумілим рибальство або полювання тільки заради розваги. В цей же час це є досить типовим для англійської культури. Взяти, хоча б, загальновідомий класичний приклад полювання на лисиць.

„Чим більше подібних відмінностей у природному середовищі, в культурі та традиціях, побуті етносу, тим більше в його національній мові шарів лексики, які можна віднести до категорії позначень національно-специфічних реалій... Неоднаковість вербалізації природного середовища та буття, створеного руками етносу стає явною під час зіставного вивчення та опису практично будь-яких однойменних ЛСГ двох або більше мов” (7, с. 150). Це стосується вивчення, наприклад, назв національних рибних страв. Що таке юшка? Що таке „расколотка” (російська)? „Gefite fish”

(англійська)? „Vouillabaisse” (французька)? Без етнографічних пояснень ці слова є лише пустим звуком. В даному випадку ми маємо справу з лексикою, що позначає неспецифічні концепти, або навіть універсальні, що мають специфічні прототипи.

Так як метою даного дослідження є також створення прототипічного образу риби через аналіз загального номінативного простору іхтіономінації, вважаємо доцільним зробити невеликий відступ щодо використання терміну прототип та нашого відношення до нього. У зв'язку з цим відмітимо, що теорія прототипів, що складає важливу частину методологічного апарату когнітивної лінгвістики, виходить з розуміння мовного знання як прототипу, даного людині в її сприйнятті. В основі цієї теорії лежить психологічний підхід до описуваних явищ. Зокрема, Е. Рош вважає, що світ, який нас оточує, структурний у своїй основі, його упорядкованість і організованість є основою онтології світу і відбиваються в наших уявленнях у вигляді категоризації (14, с.192-233). Категорії - це концептуальні об'єкти. При цьому категорія це не просто безліч одиниць, а структура, у якій можна виділити центр, який називається прототипом, та інші члени, що по-різному з прототипом співвіднесені. Деякі члени категорії ближче до прототипу і мають право “ членства ” більше, ніж інші.

Така нерівномірність членів категорії відбиває певні психологічні факти і тому може бути експериментально досліджена. У межах більшості категорій одні члени є психологічно виділеними (salient) у порівнянні з іншими. Максимальним же ступенем виділеності володіє прототип категорії, тобто такий її член, якому істотні ознаки категорії властиві в найбільш повній мірі. Прототип (як і концепт) - це ментальне утворення; у світі об'єктів, що спостерігаються, прототипів немає (9).

У Е.Рош “ прототип “ - культурно-зумовлений асоціат якоїсь більш узагальнюючої категорії. Наприклад, якщо для американської культури прототип категорії “птахи” - малинівка, то для російської - горобець, прототипічний фрукт для американців - апельсин, для росіян - яблуко (14).

У А.Вежбицької прототип характеризується тим, що він повинний відбивати концептуально істотні властивості нашого уявлення про об'єкт (2, с.183). Наприклад, прототипічна за розміром вишня визначається як така, яку можна покласти в рот цілком. Саме ця величина входить в істотні властивості вишні. Так само існування нелітаючих птахів - це деяка периферійна ситуація, оскільки еталонне представлення про птахів містить у собі їхню здатність літати.

На думку А. Вежбицької (2) основними властивостями прототипів є:

- 1) центральність: категорія визначається не як сукупність чи перетинання вхідних у неї елементів, а, скоріше, у термінах вхідного в неї центрального (прототипічного) елементу, що має максимальне число ознак, загальних з іншими елементами даної безлічі; прототип максимально наближений до елементів своєї безлічі та максимально віддалений від елементів інших безлічей;

- 2) сімейна подібність: приналежність до категорії визначається на основі схожості ознак даного елемента і прототипу;
- 3) категоріальна чистота: категоріальна чистота інших елементів визначається кількістю ознак, що є в них загальними з прототипом;
- 4) гетерогенність (неоднорідність) вхідних у категорію елементів: елементи, що мають загальні ознаки з прототипом, можуть мати різні ознаки при порівнянні елементів між собою;
- 5) нечіткість: категорія має нестрого визначені границі, що на периферії перетинаються з загальними ознаками елементів інших категорій, у зв'язку з цим дані границі можуть зміщуватись.
- 6) виваженість: прототипічні моделі можуть бути використані для опису тих випадків, у яких деякі ознаки прототипу здобувають більшу вагу і значущість для вирішення про категоріальну приналежність.

Теорія прототипів, на відміну від об'єктивно орієнтованої класифікації понять, враховує спосіб осмислення світу людиною крізь призму суб'єктивного досвіду.

Необхідність поєднання методів традиційного компонентного аналізу і (там, де це можливо) теорії прототипів є явною. Тому ми будемо використовувати центральне поняття цієї теорії (за О.О.Корніловим) – прототип як узагальнений образ ідеального представника категорії (рибальської термінології). (7, с.153.) Тим більше, що ми використовуємо поняття прототип, маючи на увазі матеріальні об'єкти, які людина може відчутти та уявити. Національно-специфічні прототипи (а не універсальні прототипи, яких взагалі не існує) разом і складають національний образ світу (НОС). При цьому НОС за об'ємом менше НМКС, яка крім конкретних об'єктів також включає абстрактні поняття. Зіставлення концептуального простору (або НОС) англійських та українських рибалок є перспективним в рамках даного дослідження.

Розвиток когнітивного підходу до явищ мови сприяв його розумінню як джерела відомостей про концептуальні чи когнітивні структури нашої свідомості й інтелекту. Введення у користування поняття МКС пояснюється необхідністю концептуальної інтерпретації систематизованої лексики. Мова являє собою краще свідчення існування в нашій голові різноманітних структур знання про світ, в основі яких лежить така одиниця ментальної інформації як концепт. Концепти різного типу чи їх об'єднання народжуються в процесі сприйняття світу, вони створюються в актах пізнання, відбивають і узагальнюють людський досвід. Кожна мовна одиниця і, особливо, кожна мовна категорія можуть розглядатися як прояв зазначених когнітивних процесів і в якості специфічних їхніх результатів.

Література:

1. Белая Е.Н. Идиоматика и наивная картина мира // Язык. Человек. Картина мира: Материалы Всероссийской научной конференции / Омский государственный университет / М.П.Одинцова (отв. ред.). – Омск: Издание ОмГУ, 2000, с.6-9.
2. Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание. - М.: Русские словари, 1996. - 411 с.
3. Гнаповська Л.В. Особове ім'я як соціальний ген: концептуальна картина світу середньовічних англосаксів у семантиці антропонімічних апелятивів // Сучасна картина світу: інтеграція наукового та позанаукового знання. Збірник наукових праць. Випуск 3. – Суми: ВВП „Мрія-1” ЛТД, УАБС, 2004. – С.252-258.
4. Голубовська І.О. Національно-мовна картина світу в її національній іпостасі // Мовні і концептуальні картини світу: Зб. наук. праць / О.І.Чердиченко та ін. (ред. кол.); Київський університет ім Тараса Шевченка, Факультет іноземної філології. – К. - 2002 - №6 – книга 1 – С.92-99.
5. Гумбольдт В. Язык и философия культуры / Пер. с нем. – М.:Прогресс, 1985. – 451с.
6. Колшанский Г.В. Некоторые вопросы семантики языка в гносеологическом аспекте // Принципы и методы семантических исследований. - М., 1976. - С. 5-30.
7. Корнилов О.А.Языковые картины мира как производные национальных менталитетов. – М.:ЧеРо, 2003.
8. Кубрякова Е.С. Части речи с когнитивной точки зрения. - М., 1997. - С. 18-106.
9. Лузина Л.Г. Краткий словарь когнитивных терминов. - М.: Изд. МГУ, 1997. - 217 с.
10. Постовалова В.И. Картина мира в жизнедеятельности человека // Роль человеческого фактора в языке. – М., 1988. - С.18.

11. Сепир Э. Избранные труды по языкознанию и культурологии. – М.: Прогресс, 1993. – 350 с.

12. Чабан Н.А. Образ суверенної України у вербальному втіленні (на матеріалі публікацій газети “The New York Times”): Дис... канд. філол. наук: 10.02.04. - Черкаси, 1997. - 179 с.

13. Lipka L. An Outline of English Lexicology. - Tubingen, 1990.

14. Rosh E. H. Cognitive representation of semantic categories // Journal of Experimental Psychology. 1975. - Vol.104. - P. 192-233

15. Weisgerber L. Von Weltbild der deutschen Sprache. - Düsseldorf, 1950. – 368p.